

РЕЦЕНЗІЯ

офіційного рецензента – доктора наук з фізичного виховання та спорту,
професора Андрєєвої Олени Валеріївни
на дисертаційну роботу **Москаленка Олександра Вікторовича**
«Корекція самооцінки фізичної підготовленості здобувачів фахової
передвищої освіти в процесі занять спортом»,
представлену на здобуття ступеня доктора філософії
у галузі знань 01 Освіта / Педагогіка
за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт

Актуальність роботи зумовлена зростанням гіподинамії та цифровізації способу життя молоді, що поглиблює розрив між об'єктивними показниками фізичної підготовленості та їх суб'єктивним сприйняттям. Особливо вразливою є група здобувачів фахової передвищої освіти, де поєднуються інтенсивні навчальні вимоги, знижена рухова активність і високі ризики формування неадекватної самооцінки фізичної підготовленості.

Сучасні соціально-економічні та безпекові умови в Україні зумовлюють підвищену потребу у формуванні психологічно стійкої та здатної до адаптації молоді. Фізична активність і спортивні заняття у цьому контексті постають дієвими засобами формування адаптивності, саморегуляційних навичок і внутрішньої зібраності.

Водночас аналіз освітніх програм і практик засвідчує недостатнє врахування потреб цілеспрямованої корекції самооцінки фізичної підготовленості. Існують суттєві суперечності: між соціальними ідеалами тіла та реальними фізичними кондиціями молоді; між індивідуальним характером формування самооцінки та переважно груповими форматами навчання; між наявними теоретичними знаннями про детермінанти самооцінки й дефіцитом ефективних педагогічних технологій її корекції.

Синтез міжнародного та вітчизняного досвіду створює підстави для розроблення технології корекції самооцінки фізичної підготовленості з урахуванням вікових, гендерних, профільних особливостей здобувачів освіти. Потреба в такому підході впливає з необхідності усунути виявлені суперечності й забезпечити ефективний інструментарій для формування адекватного самосприйняття власної фізичної підготовленості у здобувачів освіти. Усе це підсилює актуальність наукового пошуку інноваційних засобів корекції самооцінки фізичної підготовленості, що сприятимуть гармонійному розвитку особистості здобувачів освіти.

Зв'язок роботи з науковими програмами, темами, планами.

Дисертаційна робота виконана відповідно до Плану науково-дослідної роботи Національного університету фізичного виховання і спорту України на 2021–2025 рр., згідно з темою кафедри теорії і методики фізичного виховання 3.3 «Удосконалення системи педагогічного контролю фізичної підготовленості дітей, підлітків і молоді в закладах освіти» (номер державної реєстрації 0121U108938). Внесок дисертанта як співвиконавця теми полягав у

теоретичному обґрунтуванні, проєктуванні та експериментальній перевірці технології корекції самооцінки фізичної підготовленості здобувачів передвищої фахової освіти в процесі занять спортом з метою спрямування мотивації на досягнення успіху, підвищення рівня рухових якостей та формування адекватного самосприйняття фізичного «Я».

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і новизна.

Дисертаційне дослідження Москаленка Олександра Вікторовича вирізняється глибоким опрацюванням поставленої проблематики, самостійністю наукових підходів та системністю в її висвітленні. Отримані результати не лише теоретично вмотивовані, але й пройшли ґрунтовну практичну перевірку, що підкреслює їхню вагому наукову й прикладну значущість. Проведене дослідження демонструє значний крок уперед порівняно з існуючими підходами в галузі формування самооцінки фізичної підготовленості. Якщо класичні дослідження зосереджуються переважно на констатації зв'язку між фізичним станом та самосприйняттям, то запропонована дисертаційна робота пропонує інноваційне рішення. Розроблена Технологія не лише виявляє проблему неадекватної самооцінки, але й надає ефективний інструмент для її корекції.

Сформульовані в роботі наукові положення та висновки логічно узгоджуються з метою й завданнями дослідження, а їх обґрунтованість підтверджується емпіричними даними, здобутими в ході експериментальної роботи. Для розв'язання дослідницьких завдань використано комплекс сучасних методів, дібраних відповідно до вимог надійності й валідності.

Результати спираються на репрезентативний масив фактичного матеріалу, що забезпечує переконливість і доказовість основних висновків дисертації. Високий рівень вірогідності кількісних показників досягнуто завдяки достатньому обсягу вибірки, коректній організації збору даних, застосуванню адекватних процедур математико-статистичної обробки та інтерпретації результатів.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що:

- уперше теоретично обґрунтовано та розроблено технологію корекції самооцінки фізичної підготовленості (Технологія) здобувачів фахової передвищої освіти в процесі занять спортом: структура Технології визначена системою критеріїв ефективності (мотиваційний, діяльнісно-практичний, психоемоційний), реалізується через чотири взаємопов'язані вектори впливу (ціннісно-світоглядний, мотиваційно-рефлексивний, психоемоційний, діяльнісно-практичний) та інтегрує мотиваційний, когнітивний, діяльнісний і рефлексивно-підсумковий компоненти;

- уперше розроблено й апробовано експериментальну інтегративну програму реалізації Технології, яка поєднує спеціально організовану рухову активність, кіберспорт та психолого-освітні тренінги, що трансформують кіберспорт з форми дозвілля в педагогічний інструмент, як мотиватор для фізичного самовдосконалення;

– уперше системно досліджено взаємозв'язок фізичної підготовленості, мотиваційного спрямування та самооцінки фізичного «Я» здобувачів фахової передвищої освіти різного професійного спрямування (спортивного та інформаційно-технічного профілів) та доведено вплив освітнього середовища на адекватність самооцінки фізичної підготовленості;

– уперше у ході поглибленого аналізу ефективності впровадження технології корекції самооцінки фізичної підготовленості побудовано статистично значущу поліноміальну модель, яка пояснює 67,2 % загальної дисперсії та описує нелінійний зв'язок між початковим викривленням самооцінки фізичної підготовленості та ефектом її корекції; модель дозволяє прогнозувати динаміку адекватності самооцінки фізичної підготовленості залежно від вихідного рівня невідповідності суб'єктивних та об'єктивних показників;

– уперше встановлено статистично значущий зв'язок ($p < 0.05$) між самооцінкою фізичної підготовленості, статтю та мотиваційним спрямуванням здобувачів фахової передвищої освіти: показано, що позитивна самооцінка фізичної підготовленості статистично значуще підсилює орієнтацію на досягнення – це підтверджується значущими відмінностями між групами за критеріями мотивації досягнення успіху ($p < 0.05$);

Практична значимість результатів дослідження Практична значущість дисертаційного дослідження полягає насамперед у розробленні технології корекції самооцінки фізичної підготовленості здобувачів фахової передвищої освіти в процесі занять спортом. Запропонована Технологія має чітко окреслену структуру, спирається на систему критеріїв оцінювання ефективності (мотиваційний, діяльнісно-практичний, психоемоційний) та реалізується через чотири взаємопов'язані вектори педагогічного впливу. Її методичну основу становить узгоджена взаємодія мотиваційного, когнітивного, діяльнісного та рефлексивно-підсумкового компонентів.

Положення, висновки та практичні рекомендації дисертаційної роботи пройшли апробацію й упроваджені у діяльність низки закладів освіти, а саме:

– у практику Київського фахового коледжу зв'язку під час проведення занять зі здобувачами I та II курсів з навчальної дисципліни «Фізична культура» (акт упровадження від 03.04.2024 р.);

– в освітній процес Відокремленого структурного підрозділу «Київський транспортно-економічний фаховий коледж Національного транспортного університету» (акт упровадження від 15.05.2025 р.);

– у навчальну діяльність кафедри теорії і методики фізичного виховання ВСП «Івано-Франківський фаховий коледж фізичного виховання НУФВСУ» під час занять зі студентами 1–2 курсів бакалаврського рівня (акти впровадження від 07.05.2025 р.);

– в освітній процес кафедри теорії і методики фізичного виховання Національного університету фізичного виховання і спорту України у межах навчальної дисципліни «Теорія і методика фізичного виховання» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня освіти, 2 курс (акти впровадження

від 17.04.2025 р.).

Це засвідчує реальну прикладну цінність Технології та можливість її масштабування в системі фахової передвищої і вищої освіти.

Відсутність (наявність) академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. Дисертаційна робота Москаленка Олександра Вікторовича на тему «Корекція самооцінки фізичної підготовленості здобувачів фахової передвищої освіти в процесі занять спортом» пройшла перевірку на предмет академічного плагіату з використанням програми «StrikePlagiarism» та відповідає вимогам академічної доброчесності в частині відсутності академічного плагіату, фабрикації та фальсифікації і може бути рекомендована до розгляду разовою спеціалізованою вченою радою.

Оцінка змісту дисертації, її завдання в цілому і основних положень дисертації. Дисертаційне дослідження є завершеним науковим кваліфікаційним твором, що відповідає вимогам до докторських дисертацій. Матеріали дисертаційного дослідження викладено на 254 сторінках машинописного тексту українською мовою. Структура роботи включає анотацію, зміст, вступ, п'ять основних розділів із висновками до них, загальні висновки, список використаних джерел та 11 додатків. Цифрові дані представлено 45 рисунками і 42 таблицями. У списку використаних джерел нараховується 264 найменування.

У вступі дисертаційної роботи всебічно розкрито актуальність обраної тематики, що стосується корекції самооцінки фізичної підготовленості здобувачів фахової передвищої освіти. На тлі сучасних соціальних трансформацій та глобального скорочення рівня рухової активності молоді, обґрунтовано потребу впровадження оновлених педагогічних підходів у сферу фізичного виховання.

На основі ґрунтовного аналізу вітчизняних і зарубіжних наукових джерел окреслено теоретико-методологічні орієнтири дослідження, сформульовано його мету, завдання, об'єкт і предмет. Чітко подано положення щодо наукової новизни, практичної значущості та апробації отриманих результатів. Структура вступу логічно вибудовує концептуальний каркас роботи й забезпечує підґрунтя для подальшої експериментальної перевірки запропонованої Технології.

У Розділі 1 «Самооцінка фізичної підготовленості як наукова проблема: еволюція поглядів та сучасні інтерпретації у вітчизняних і зарубіжних дослідженнях» здійснено цілісний теоретичний огляд проблематики самооцінки фізичної підготовленості. Матеріал вибудовано у три змістові блоки:

1. концептуальні засади вивчення феномену самооцінки;
2. місце фізичного «Я» у структурі загальної Я-концепції;
3. чинники та умови формування самооцінки фізичної підготовленості.

Автор простежує еволюцію уявлень про самооцінку: від класичних підходів до сучасних теорій, і показує, як трансформувалося розуміння її природи та функцій. Фізичний образ «Я» подано як системотворчий елемент

Я-концепції, що безпосередньо впливає на рівень самооцінки фізичної підготовленості здобувачів. Його структура інтерпретована через три взаємопов'язані компоненти: когнітивний (усвідомлення власних фізичних можливостей), афективний (емоційне ставлення до власної форми) та поведінковий (реалізація у руховій активності). Наголошено на динаміці взаємодії «Я-реального», «Я-дзеркального» та «Я-ідеального» у фізичному вимірі, що визначає як мотивацію до занять руховою активністю, так і психоемоційний стан.

Синтез наукових джерел дозволив автору дослідження виокремити чотири ключові групи детермінант самооцінки фізичної підготовленості: біологічні, індивідуально-психологічні, соціально-психологічні та освітньо-організаційні. Підкреслено їх синергійний характер: сприятливі впливи на одному рівні підсилюють позитивні ефекти на інших.

Підсумком даного розділу є сформована теоретико-методологічна основа для подальшого емпіричного дослідження, що засвідчує глибоке опанування автором предметної області.

Методологічний апарат дослідження, представлений у Розділі 2, є комплексно обґрунтованим. Його науковою цінністю є впровадження методу узагальненого регресійного моделювання (GRM), що дозволило провести нелінійний аналіз ефективності корекції самооцінки. Окремого позитивного відгуку заслуговує статистично обґрунтована процедура моделювання, що включала побудову поліноміальної моделі, використання функції бажаності та визначення діапазону адекватної самооцінки. Репрезентативність результатів забезпечена розмаїтою вибіркою ($n=365$) з трьох навчальних закладів.

У Розділі 3 «Комплексний аналіз взаємозв'язку показників фізичної підготовленості, самооцінки фізичного «Я» та мотиваційно-ціннісних пріоритетів здобувачів фахової передвищої освіти різного професійного профілю» представлено багатовимірний аналіз взаємозв'язку між об'єктивними показниками фізичної підготовленості, самооцінкою фізичного «Я» та мотиваційно-ціннісними орієнтаціями здобувачів різних професійних профілів. Встановлено, що профіль закладу освіти суттєво впливає на спортивні уподобання, рівень досягнень, інтенсивність занять, мотивацію та кар'єрні наміри: здобувачі Коледжу 1 демонструють найвищі результати, стабільні тренування та орієнтацію на досягнення, тоді як у здобувачів Коледжу 3 переважають нижча активність і рекреаційно-оздоровчі мотиви.

Самооцінка фізичного «Я» має чітку градацію за закладами: Коледж 1 > Коледж 2 > Коледж 3. Гендерні відмінності виявляються у сфері самооцінки ФП: юнаки вище оцінюють силу та швидкісні якості, тоді як дівчата - гнучкість та зовнішність.

Об'єктивне тестування підтверджує залежність показників ФП та мотиваційного спрямування від профілю закладу освіти: найкращі результати зафіксовані у Коледжі 1, найслабші — у Коледжі 3. Виявлено профільну спеціалізацію якостей: сила більше виражена у Коледжах 1 та 2, спритність - у

Коледжі 2, гнучкість - у Коледжі 3. Загалом для вибірки характерний дефіцит гнучкості та витривалості.

Регресійне моделювання показало, що 64,8 % дисперсії розбіжностей між самооцінкою та об'єктивними показниками пояснюються такими ключовими предикторами: фактичні фізичні якості, компоненти фізичного «Я», стать і належність до коледжу. Важливим результатом є те, що, незважаючи на найвищі об'єктивні показники, здобувачі Коледжу 1 продемонстрували найреалістичнішу самооцінку, що свідчить про сформованість у них адекватного самосприйняття.

У Розділі 4 «Обґрунтування та організаційно-методичні умови реалізації технології корекції самооцінки фізичної підготовленості в процесі занять спортом для здобувачів фахової передвищої освіти» наведено цілісну розробку та експериментальне обґрунтування технології корекції самооцінки фізичної підготовленості здобувачів фахової передвищої освіти. Технологія ґрунтується на синтезі теоретичних (психолого-педагогічні концепції), соціально-психологічних (результати констатувального експерименту) та організаційно-педагогічних передумов, а її структура включає чотири взаємопов'язані компоненти (мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, рефлексивно-підсумковий). Важливу роль у формуванні змісту технології відіграли дані експертного опитування, згруповані за допомогою кластерного аналізу.

Експериментальна апробація Технології, проведена серед здобувачів Київського коледжу зв'язку, підтвердила її високу ефективність. Було зафіксовано позитивну динаміку за трьома критеріями: мотиваційним (зростання спрямування на успіх), діялісно-практичним (статистично значуще покращення об'єктивних показників сили, витривалості, координації) та психоемоційним (статистично значуще зменшення розбіжності між суб'єктивною та об'єктивною оцінкою ФП, що підтверджено поліноміальною регресійною моделлю). Ключовим результатом є підтвердження гіпотези про формування саме адекватної, а не просто підвищеної самооцінки ФП, а також виявлення диференційованого впливу Технології на різні компоненти фізичного «Я».

Таким чином, розділ представляє теоретично обґрунтовану і емпірично підтверджену педагогічну технологію, що характеризується цілісністю, інноваційністю та доведеною ефективністю.

У Розділі 5 «Аналіз та узагальнення результатів дослідження» подано цілісне узагальнення, що поєднує експериментальні дані з широким науковим контекстом. Отримані емпіричні результати підтвердили високу ефективність запропонованої Технології та засвідчили її наукову новизну. Показано, що адекватність самооцінки фізичної підготовленості може бути не лише діагностована, а й цілеспрямовано сформована шляхом інтеграції рухової активності, елементів кіберспорту та психологічних тренінгів. Доведено вплив професійного профілю освітнього середовища на показники

самооцінки та обґрунтовано ефективний механізм їх корекції, підтверджений результатами експерименту та статистичного моделювання.

Висновки дисертаційної роботи підсумовують виконане дисертантом дослідження та повністю корелюють із поставленими завданнями. Вони узгоджують теоретичні положення з отриманими емпіричними даними й демонструють послідовне розв'язання кожного наукового питання.

Логіка побудови дослідження забезпечує переконливість підсумків: від опрацювання теоретичних засад - через емпіричну перевірку - до розроблення й апробації Технології. Кожен етап дослідження слугує доказовою базою для сформульованих висновків.

Стиль і мова дисертації. Дисертацію викладено грамотною українською мовою. Структура дисертації та стиль її подання відповідають вимогам МОН України. Побудова – логічна. Адекватно використано наукові терміни. Цифровий матеріал структуровано в таблицях та рисунках, що полегшує сприйняття змісту матеріалу, представленого в розділах.

Повнота викладення основних результатів в опублікованих наукових працях. Результати проведених досліджень висвітлені автором в наукових публікаціях. Зокрема, наукові результати дисертації висвітлені в 12 наукових публікаціях: 9 статей у наукових виданнях з переліку наукових фахових видань України, одне з яких проіндексоване у базі даних Scopus (Q4); 3 публікації апробаційного характеру. У публікаціях, що підготовані у співавторстві, чітко вказано авторський внесок.

Зауваження та дискусійні положення щодо змісту дисертації. Незважаючи на загальну високу оцінку дослідження, варто зазначити окремі дискусійні моменти, що потребують додаткового обґрунтування:

1. У розділі глибоко висвітлено еволюцію наукових підходів, але варто було б розширити порівняльний аспект між зарубіжними та українськими школами. Наприклад, порівняти підходи соціокогнітивної теорії із вітчизняними традиціями. Це дозволило б показати контраст між моделями формування самооцінки ФП у контексті освітнього середовища.

2. У дисертаційній роботі цінним є залучення сучасних зарубіжних джерел, але було б доцільним додати короткий аналітичний блок про вплив цифрового середовища та соціальних медіа на формування самооцінки ФП. Це сучасна тенденція, яка ідеально узгоджується з загальною темою дисертаційного дослідження, особливо у контексті «цифрової молоді» та кіберспортивного компоненту.

3. У роботі наведено розгорнуті кореляційні матриці між компонентами самооцінки фізичного «Я» та мотиваційним спрямуванням (табл. 3.12, 3.13). Подання їх у повному обсязі видається надмірним з двох причин:

1) більшість коефіцієнтів слабкі ($|r| < 0,30$) і, попри статистичну значущість (зумовлену чисельністю вибірки), мають обмежену інтерпретаційну цінність; 2) у тексті зазначено, що ці зв'язки «надто слабкі для подальшого врахування», що ставить під сумнів доцільність докладного

подання матриць в основному розділі.

Варто було б у тексті 3 розділу дисертаційної роботи подати стислий підсумок ключових тенденцій, а повні кореляційні матриці винести до додатків.

Зазначені зауваження мають виключно рекомендаційний характер і не применшують наукової значущості роботи, окреслюючи напрями її подальшого вдосконалення.

Висновок про відповідність дисертації встановленим чинним вимогам. Дисертаційна робота Москаленка Олександра Вікторовича «Корекція самооцінки фізичної підготовленості здобувачів фахової передвищої освіти в процесі занять спортом» є кваліфікаційною науковою працею, яка виконана здобувачем особисто, має наукову новизну, характеризується новим підходом і практичною цінністю, відповідає спеціальності 017 Фізична культура і спорт, вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти та науки України № 40 від 12.01.2017 р. (із змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти та науки України № 759 від 31.05.2019 р.) та вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 р. (із змінами внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України №341 від 21.03.2022 р.), а її автор Москаленко Олександр Вікторович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта / Педагогіка за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт.

Офіційний рецензент:

доктор наук з фізичного виховання та спорту,
професор, завідувач кафедри
оздоровчо-рекреаційної рухової активності
Національного університету
фізичного виховання і спорту України

Олена АНДРЕЄВА